

Nyt fra historisk Videnskab.

Den 23. december 1952 døde professor Eli F. Heckscher, 73 aar gammel. Skønt gentagne gange i sine sidste aar ramt af alvorlig sygdom fortsatte han dog mellem sygdomsperioderne, ja selv fra sygesengen sit intense forskningsarbejde, til det sidste levende optaget af nye problemer og opgaver, ikke mindst grundlæggelsen af *The Scandinavian Economic History Review*, som han dog ikke oplevede at se udkomme.

Eli Heckscher var økonom af uddannelse, og han havde allerede ydet mandsværk indenfor sit fag, som professor i nationaløkonomi ved Stockholms Handelshögskola, som regeringssagkyndig og som ivrig deltager i den offentlige debat, før han i sine sidste aartier viede historieforskningen hovedparten af sin mægtige arbejdssevne. Overgangen fik sit synlige udtryk i aaret 1929, da han fik sin professur omdannet til et forskningsprofessorat i økonomisk historie og samtidig blev leder af det nyoprettede *Ekonomisk-historiska Institutet*. H. havde de bedste forudsætninger for dette skifte. En medfødt levende interesse for historie var under studieaarene i Uppsala blevet skolet under Har. Hjärne, som han selv regnede for sin læremester fremfor nogen anden. Her skærpedes hans sans for metode og syntese, der i forbindelse med hans teoretiske og praktiske indsigt i økonomi gav hele hans forskning dens særpræg. I en tid, hvor den økonomiske historieforskning var uløseligt forbundet med diskussionen af almene teorier, især den økonomiske historieopfattelse, gik H. i gang med at studere den økonomiske faktor konkret i samfundslivet og i historien. Gennem en række mindre studier over svensk økonomisk politik i forhold til økonomisk virkelighed, gennem intens læsning, der satte frugt i talrige artikler og anmeldelser, og ikke mindst gennem erfaringer fra hans egen tids samfund udformedes hans personlige opfattelse af den økonomiske histories indhold og plads. Siden de første »an tydningar» om opfattelsen af økonomisk historie i (Sv.) Hist.

Tidskr. 1904 kan man i en række teoretiske studier følge hans svære kamp for at vinde et alment helstøbt syn, indtil hans stræben udkrystalliseredes i hans klare og rationelle aspektteori (smstds. 1931), der med enkelte modifikationer blev hans vægtige spidsafhandling i *Økonomisk-historiska studier* (1935), og betoningen af »den mänskliga motivskalans mångfald«, der dominerer hans *Historieuppfattning, materialistisk och annan* fra 1944.

Det er i virkeligheden denne utrættelige søgen efter en fast historie- og samfundsopfattelse, der har været bestemmende for al Heckschers konkrete historieforskning. Det var stoffet, hvoraf han søgte at bestemme den økonomiske faktor som en side af og et middel for alt menneskeliv, og hvorfra han søgte at udlede visse almene økonomiske synspunkter eller love som grundlag for en samlet vurdering, som »en syntese mellem økonomisk teori og historisk metode og opfattelse«. Denne stræben træder maaske tydeligst frem i hans første større historiske arbejde *Kontinental-systemet* (1918), men det er stærkere, om end mere diskret udformet som hovedmotivet i hans internationale hovedværk *Merkantilismen I—II* (1931), der har opnaaet at blive oversat til talrige sprog. Mens han heri har søgt at bestemme samspillet mellem teori og virkelighed under talrige aspekter gennem skiftende faser i mange lande, søgte han derefter at efterprøve sin historieteori paa et enkelt omraade, sit eget lands historie. Resultatet blev det mægtige og banebrydende værk *Sveriges ekonomiska historia från Gustav Vasa*, der i to svære dobbeltbind (1935 og 1949) levende skildrer hovedlinierne indenfor alle sider af svensk økonomisk historie mellem Reformationen og Wienerkongressen, saa vidt muligt kvantitativt udtrykt (jfr. de udførlige anmeldelser i dette tidsskrift 10. r. IV og 11. r. I). Den planlagte fuldbrydelse af værket i en mere oversigtsmæssig fremstilling naaede H. ikke at faa udarbejdet, men skitsemaessigt foreligger hans synspunkter i etbindsværket *Svenskt arbete och liv* (1941), der i populær form skildrer hele Sveriges økonomiske historie; jfr. ogsaa hans *Industrialismen* (1931; 3. udvidede udg. 1944), der fortsætter Merkantilismen og i hovedtræk fremstiller verdensøkonomiens udvikling frem til 1. verdenskrig.

Heckschers historieopfattelse var vel nok ikke saa almengyldig, som han selv troede; der er ogsaa rettet alvorlig kritik mod visse sider og enkeltheder i hans værker, som han iøvrigt selv for en del villigt har anerkendt. Det rækker imidlertid ikke ved det centrale i hans sjældent frugtbare og helstøbte forskningsindsats, der ogsaa strækker sig langt ud over forfatterskabet. Saa veloplagt en debattør og saa skarp en polemiker han var, ligesaa stimulerende var han som lærer og generøs overfor dem, der søgte hans

raad, som ogsaa mange danske har høstet gavn af. For han lod ikke sin æresdoktorgrad ved Københavns universitet og sit medlemskab af det danske Videnskabernes Selskab være blotte æresbevisninger; gentagne gange holdt han forelæsninger og øvelser ved vore universiteter og talte ofte og gerne i vore foreninger. Ogsaa vort tidsskrift har han beriget ved sine bidrag, dels ved *Merkantilismen som samfundsopfattelse* (9. r. I; holdt som foredrag ved det nordiske historikermøde i København og Sorø 1926) og dels ved en anmeldelse af *Dänische Wirtschaftsgeschichte* (10. r. III).

Aksel E. Christensen.

Den 6. februar d. å. kaldtes den berømte tyske historiker *Friedrich Meinecke* i den høje alder af godt 91 år bort til den »attræede evige hvile«. Hans fremragende historiske forfatterskab er gentagne gange omtalt her i tidsskriftet (således 10. r. IV, 69-85 og sidst 11. r. IV, 154 ff), og der skal kun kort mindes om nogle data i hans lange tilværelse og nogle hovedværker af hans forfatterskab. Født 30. okt. 1862 blev han i 25-års alderen ansat i preussisk arkivtjeneste, 1901 kaldet til professor i nyere historie i Strassbourg, hvorfra han 1906 gik til Freiburg im Breisgau for 1914 at opnå den ansete professor ved Berlins universitet. Her virkede han til sin afsked i 1928 og optog i øvrigt efter den 2. verdenskrig — over 80 år gammel — en lærervirksomhed ved »Berlins frie universitet«. Han var ved sin død æresrektor for dette. *Historische Zeitschrift* redigerede han fra 1892 indtil 1935, da nazismen tvang ham bort fra redaktionen. Et indblik i hans liv og virksomhed får man gennem de to små, kulturhistorisk fængslende erindringsbøger *Erlebtes 1862-1901* (1941) og *Strassbourg, Freiburg, Berlin 1901-1919* (1950). En slags fortsættelse heraf er det lille, efter 2. verdenskrig udkomne *Die deutsche Katastrophe. Betrachtungen und Erinnerungen* (1946.)

M.s hovedinteresser gjaldt det 19. århundredes tyske historie og idéhistorien. Jeg erindrer om hans tre velkendte hovedværker: det i mange oplag udkomne *Weltbürgertum und Nationalstaat* fra 1908, *Die Idee der Staatsräson* (1924) og *Die Entstehung des Historismus* (1936). Hans historiefilosofiske betragtninger fra senere år lærer man at kende i de små essaysamlinger *Vom geschichtlichen Sinn und vom Sinn der Geschichte* (1939) og *Aphorismen und Skizzen zur Geschichte* (1942).

M.s mange udenlandske æresbevisninger skal ikke omtales her, kun skal nævnes, at han i 1921 blev medlem af Det danske Viden-